

Hermann und Dorotheájából és Schiller Wilhelm Telljéből, heti 3 órában? Ha csak ezt vette fel a tankönyvíró, már megtelt a rendelkezésére álló hely..

A szerző azt kívánja, hogy a jövőben a tankönyvek úgy legyenek szerkesztve, hogy bennük »párhuzamosan haladnak egymás mellett az úgynevezett művelődésrajzi és irodalmi olvasmányok egészen a tanulmányok befejeztéig.« A művelődésrajzi olvasmányokat a tankönyvírók írják s ebben érvényesítenék a szókészletre és a nyelvi formákra vonatkozó kívánalmakat. A tankönyvnek feltétlenül ki kell terjeszkedni arra is, »hogy a szavaknak, egy-egy szónak különböző nyelvi formája legalább is egyszer előforduljon«. De »elsőrangú kötelességet teljesít a tankönyv, ha a szókészletet mondattípus-táblázatokban is feldolgozza«. Ha ezekre és még a tanulmányban foglalt többi követelményre is tekintettel van a tankönyvíró, akkor véleményem szerint kitűnő vezérkönyvet kaphatunk, ennek a terjedelme azonban messze felülmúlja azt a terjedelmet, amelyet tankönyv számára engedélyeznek. Az elmélet és a valóság itt igen messze esik egymástól.

Lux Gyula.

Willi Schohaus: Schule und Beruf des Lehrers. Frauenfeld und Leipzig, 1937. 44 lap.

A tanítói hivatásért lelkesedő, azt alapjában ismerő szerző, a (svájci) Kreuzlingenben tanítóképző igazgató, ebben a könyvecskében saját bevallása szerint tanítójelölteknek és már hivatalban levő tanítóknak tapasztalatai-gazdag tárházából útbaigazítást és segítőkezet kíván adni arra, hogy a mindennapi élet viszontagságai közepette miként felelhetnek meg legjobban hivatásuknak és mi módon igyekezzenek megtalálni azt a lelki egyensúlyt, amely hivatásuk minél sikeresebb betöltésére képesíti őket. Ritka éleslátással és elfogulatlansággal, mélységes gondolkodással és meleg szívvel elemzi a címbeli két fogalmat, a tanító lelkét és hivatását; ügyes, rövid cikkek keretében teszi szóvá a tárgyával összefüggő sokrétű tényezőket, amelyeket példákkal szemléltet, érveléseivel tudatosít, hogy az olvasót ezzel annál biztosabban ráeszmélésre bírja. Mellőzi a tanítóképzéssel kapcsolatos, vég nélküli tárgyalt (agyontárgyal?) szervezeti, tantervi és módszertani kérdéseket és minden igyekezetét a személyi tényezőkre összpontosítja, amelyekkel szemben amazok a valóságban is háttérbe szorulnak. Eközben bevilágít a tanítói hivatásnak nem egy olyan rejtekhelyére, amely mellett hagyományos megszokásból és kényelemszeretetből némán szoktunk elhaladni, nehogy megbolygatásukkal lelkiismeretünket felkeltsük és nyugtalanítsuk. Ezek a meglepetésszámba menő új meglátások (l. alább) a munkának legérdekesebb és legértékesebb részei. Mindvégig tanulságos adatokkal járul az élethű pszichológiai tanító- és tanártípusok problémájához: jól ismerjük őket és abban a gazdag képcsarnokban, amelyet róluk felvonultat, kiki megláthatja önmagát, aminthogy az »Ismerd meg tenmagadat!« imperatívusa az egész munkánévigvonal. Nem kertet, hanem mindenben az igazságot keresi, az életvalóságot tartja szem előtt; a dolgok elevenjére tapint még akkor is, amikor kellemetlen és fájó. Skylla és Charybdis között óvatosan lépkedve, jobbadán negatívumokat tár elénk, amelyek már-már pesszimizmust kelthetnének az-

olvasóban, ha a szerző egyetemes emberi irányánál fogva nem igyekeznék azt tompítani és a bizakodó megnyugvásnak útját egyengetni (lásd »Az erkölcsi túlkövetelések önmagunkkal szemben«, »A túlságba vitt eszmények«, de főleg az utolsó »A nevelői hivatás sajátosságáról, szépségéről és méltóságáról« című fejezeteket).

Bevezetésül és egyúttal a tárgyalás-fonaláról való tájékoztatás érdekében szerzőnk rámutat a következő központi tényezőkre, amelyek a tanítónak különleges hivatásbeli lelki magatartását (*Haltung*) döntően befolyásolják. Ezek: 1. Az a tény, hogy bizonyos alkatú egyének vonzalomból választják ezt a pályát. 2. A sajátos hivatásbeli kiképzés, amely határozott irányban kihathat a jellemre. 3. A hivatás gyakorlása, amely szükségképpen szintén jelentékenyen befolyásolja a tanító jellemét, de célelles elferdítéssel is járhat. Ez az érdekes *Berufsdeformierung* még később is szóba kerül azzal a megmerevítéssel (*Verknöchern*) kapcsolatban, amely az erőszakolt, idegenül érzett módszer nyomában jelentkezik.

A következőkben mintegy madártávlatból adunk ízelítőt a szerző fejtegetéseiből, amelyek tárgyi közelségünknel fogva számunkra is felette tanulságosak. Kezdi a pályaválasztás indítóokainak elemzésével. Ezeknek közvetlen kiderítése érdekében 200 tanítójelölttel írásbeli dolgozatot készíttetett erről a kérdésről: »Hogyan kerültem a képzőbe? Pályaválasztásomnak belső és külső okai.« Az eredményeket a következő 7, majd újabb 2 pontba foglalja össze: szülők és hozzátartozók döntése, a tanító társadalmi állásából eredő vonzalom, biztos megélhetés, gyengébb testi szervezetnek is megfelel, kényelemszeretet, azonosítás egy nagyrabecsült tanító személyével, hatalmi ösztön. Ezeket a személyi indítékokat kiegészíti két tárgyi jellegű: az iskola szeretete és a 20 évnél idősebbeknél az elhibázott pályaválasztás kiegyenlítésére irányuló törekvés, az átnyergelés. Ezek után szomorúan kellett megállapítania, hogy azok az esetek, amikor a pályaválasztás igazi hivatottsággal párosul, csak kivételszámba mennek.

A képzőbe való felvételtkor a pályaválasztásnak épügy, mint a helyes és megbízható kiszemelésnek fő, szervezeti akadálya abban rejlik, hogy azt 16 éven aluliaknál nem lehet a képességek tárgyi megállapítása alapján eldönteni. Ezen csak olyan szervezeti reformok lendítenének, amelyek a pályaválasztást legalább a 18–19. életévig kitolnák. E tekintetben nálunk a liceum megalkotása szerencsés megoldást jelent.

A képzőben töltött időt illetőleg a szerző helyesen utal rá, hogy annak tanárai általában nagyobb emberi megértést, részvételt és nevelési érdeklődést tanúsítanak a jelöltek iránt, mint a szakiránybeli foglalkoztatástól áthatatott gimnáziumi tanárok a maguk növendékei iránt. A tanítás gyakorlati irányban hat a jellem kialakulására és közvetve a tanító lélektanára. Ebben közreműködik: 1. viszonya a környező társadalomhoz, 2. a tanulókhöz, 3. viszonya önmagával, vagyis egyéniségének kiegyensúlyozására irányuló törekvése. Szerzőnk behatóan foglalkozik e tényezők mindegyikével, amiből egy-egy különösen jellemző részletet ragadunk ki. Jóllehet, úgymond, a tanító társadalmi helyzete a multhoz képest javult, polgártársai között még ma is a

legszorgosabb megfigyelésben részesül, vele szemben nagyobb igényeket támasztanak, kevésbé számít »magánembernek«, s ez idővel könnyen nagypúpúsra csábítja.

Hogy a gyermekekkel szemben helyes viszony fejlődhessen ki, szüksége van esztetikai és vallásos magatartásra, amiben a hatalmi és szeretetbeli ösztönnek jut döntő szerep: amaz idővel zsarnoksággá fajulhat, az utóbbinak *pedagógiai* szeretetté kell finomulnia. A gyermekekkel való szüntelen foglalkozással kapcsolatban rámutat egy, az iskola és az egyén érdekeit egyaránt veszélyeztető, eddig alig említett jelenségre, amely tanítóknál gyakrabban jelentkezik, mint a gyermekekben inkább kielégülést nyerő tanítónőknél. Ez az iskolai foglalkozással járó kimerültség, telítettség, beteltség (*Schulüberdruss*) valamely mellékfoglalkozásba, kedvtelésbe való menekülésben keres enyítést és kárpótlást, ami nem ritkán különcködéssé, vesszőparipává fajul. Ám ezzel szemben nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy az iskolának változatlanul a központi érdeklődés helyét kell elfoglalnia. Amikor a szerző rátér arra, hogy a tanítónak önmagával is tisztába kell jönnie, megegyezésre kell jutnia, rámutat arra a veszedelemre, amely a szüntelen reformokból, a technikai újítások uralmából és az egyedül üdvözítő módszerbe vetett hitből származik, ha ezek a tanító szellemi-lelki tulajdonságait, érzületét szinte egészen háttérbe szorítják. Az újabb pedagógiai irodalom és hatása alatt korunk szelleme — írja — rokonszenvez egy dogmatikus nevelési kódexszel, amely minden képzelhető esetre kész szabályt, *receptpedagógiát* tart késznélben. Ez az élet eltechnizálására, a növendék személytelenítésére és a pedagógiai viszony és helyzet lelketlenítésére vezet. Már-már megfelelkeznek róla, hogy a tanítási módszer éppolyan személyhez kötött dolog, mint a kézírás és a stílus. Ezért mindenkinek magának kell saját módszerét felfedezni, kialakítani: azt, amely természetes folyománya saját pedagógiai akarásának, összhangban van a gyermekhez való sajátos viszonyával és legjobban megfelel különleges közlési tehetségének.

A fentiek élethű és kimerítő képet adtak azokról a súrlódási felületekről: a tanítói pályával kapcsolatos, sajátos lelki feszültségekről, egyéni meghasonlásról és társadalmi összeütközésről, amelyek lépten-nyomon felmerülhetnek és állandó készültséget feltételeznek. E megpróbáltatások közepette a tanító csak akkor állhat helyt, ha a pálya megválasztásában a nevelői jellemnek három főtulajdonsága vezérelte: okosság, jóság és derű.

A derék munkának magyar kiadását ajánljuk a képzők illetékes köreinek figyelmébe. kf.

Ferdinand Dückler: Die Eingliederung psychologischer Untersuchungsmethoden in das Ausieseverfahren der Schule. Würzburg, 1937. 60 lap.

A müncheni tudományegyetem bölcsészeti kara részéről elfogadott értekezés, amely a kiválogatás (szelekció) érdekében az iskolába beillesztendő lélektani vizsgálatok módszerével foglalkozik. A szerző rövid bevezető történeti visszapillantásban utal rá, hogy a selejtezésre irányuló törekvések nyomai a régi görögökön kezdve évszázadokon keresztül kimutathatók. Ám